

The Components of Crime Prevention from the Supreme Leader's Point of View

Received: 21, March, 2022

Accepted: 30, April, 2022

Article type: Research Article

PP: 181-208

DOR:

Gholamreza Rezaei

Assistant Professor, Department of Law Enforcement Prevention, Amin Police University, Tehran, Iran. Email: gh.rezayi55@gmail.com

Abstract

Background and objectives: Prevention of crime is one of the important and ponderable issues that has always been considered by intellectuals in the last few decades and many researches have been done about it. The purpose of this research is to obtain the important and valuable points of crime prevention in the thoughts of the Supreme Leader.

Method: This research was conducted using a descriptive-explanatory qualitative method with the tool of content analysis and by referring to all the statements of the Supreme Leader including his speeches from 1990 to 2022. Also, "MAXQDA" software was used for data analysis.

Findings: The findings of the research show that according to the Supreme Leader's point of view, the issue of crime prevention, in addition to being one of the important missions of the judiciary, is a supra-judicial issue that requires the interaction of all organizations. In total, for the requirements of crime prevention, sixteen indicators, including the scientific nature of crime prevention, finding the root causes of crime, science and experience, empathy, recognizing solutions, monitoring, etc., and for its importance and necessity, seven indicators including crime reduction and its costs, increasing security and good administration of the country, etc., were identified.

Results: The results of the research indicate the importance and special attention of the Supreme Leader to the damage caused by the occurrence of crime in the country, and most of them consider the problem of crime prevention with a scientific, interactive, opportunity-oriented and supervisory quality. By implementing his ideas in this regard, the organizations in charge of crime prevention will be able to plan more appropriately in this field.

Keywords: Crime, Prevention, Crime prevention, Supreme Leader.

مؤلفه‌های پیشگیری از جرم از نظر گاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

چکیده

زمینه و هدف: پیشگیری از وقوع جرم یکی از مسائل مهم و قابل تأمل است که در چند دهه اخیر همواره مدنظر اندیشمندان و متفکران بوده و پژوهش‌های فراوانی درباره آن صورت پذیرفته است. هدف از انجام این پژوهش، دستیابی به نکات مهم و ارزنده پیشگیری از جرم در اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است.

روش: این تحقیق به روش کیفی از نوع توصیفی - تبیینی با ابزار تحلیل محتوا و با مراجعه به کلیه بیانات مقام معظم رهبری به صورت تمام‌شمار شامل سخنرانی‌های ایشان از سال 1379 تا 1401 انجام شد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار «مکس کیودا» استفاده گردید.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که طبق دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) موضوع پیشگیری از جرم علاوه بر اینکه از مصادیق مأموریت‌های مهم قوه قضائیه است، یک مسئله فراقوه‌ای است که نیازمند تعامل همه سازمان‌ها می‌باشد. در مجموع برای الزامات پیشگیری از جرم، شانزده شاخص از جمله علمی بودن پیشگیری از جرم، ریشه‌یابی علل وقوع جرم، علم و تجربه، همدلی، شناخت راهکارها، نظارت و... و برای اهمیت و ضرورت آن، هفت شاخص مشتمل بر کاهش جرم و هزینه‌های آن، افزایش امنیت و اداره مطلوب کشور و... شناسایی شد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاکی از اهمیت و اهتمام ویژه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به آسیب‌های ناشی از وقوع جرم در کشور است و معظم‌له راه‌حل برون‌رفت از آن‌ها را مسئله پیشگیری از جرم با کیفیتی علمی، تعاملی، فرصت‌مدار و نظارتی می‌داند. با عملی ساختن اندیشه‌های ایشان در این خصوص، سازمان‌های متولی پیشگیری از جرم قادر به برنامه‌ریزی مناسب‌تری در این زمینه خواهند بود.

کلیدواژه‌ها: جرم، پیشگیری، پیشگیری از جرم، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی).

دریافت: 1401/01/01

پذیرش: 1401/02/10

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: 181-208

شناسه دیجیتال (DOR):

DOR:

غلامرضا رضایی

استادیار گروه پیشگیری انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. رایانامه:

gh.rezayi55@gmail.com

جرم و ترس از جرم از دغدغه‌های رایج در جوامع مختلف است و در طول زمان، تدابیر مختلفی برای برخورد با جرم و بی‌نظمی اتخاذ شده است. تا مدت‌ها، سلاح «کیفر» تنها وسیله پیشگیری از وقوع جرم بود، تا اینکه با آشکار شدن ناتوانی کیفرها توجه حکومت‌ها و اندیشمندان به راهکارهای دیگری غیر از کیفر جلب شد. پیشگیری از جرم همواره یکی از سیاست‌های حکومت‌ها بوده است. در این راستا، نظریه‌های متفاوتی در باب پیشگیری مطرح شد و افزایش احساس ناامنی و ترس از وقوع جرائم گوناگون و ارتکاب آن از سوی افراد در سنین مختلف و همچنین خسارات مادی و معنوی جرم موجب شد که جوامع به فکر راهکارهایی برای پیشگیری باشند.

هرچند در سال‌های اخیر تحقیقات، میزگردها، همایش و سخنرانی‌های فراوانی درباره پیشگیری از جرم صورت پذیرفته که جملگی حاکی از اهمیت دادن به این مقوله اجتماعی است؛ لیکن نبود الگوی جامع پیشگیری از جرم به‌عنوان چراغ راه تمامی سازمان‌ها و نهادها و افراد دخیل در زمینه پیشگیری از جرم یکی از مسائل مهم پیشگیری از جرم در کشور می‌باشد، به‌گونه‌ای که تاکنون شاخص‌های مدیریت پیشگیری از جرم به‌منظور تدوین الگوی جامع، طرح نشده است (ذوالقدر و علوی‌نژاد، 1396، ص 8). و باین حال که از همان ابتدای ظهور انقلاب اسلامی طرح مباحث پیشگیری از جرم مورد اهتمام قرار گرفت و در «بند 5 اصل 156» قانون اساسی، پیشگیری از جرم به‌عنوان یکی از وظایف مهم قوه قضائیه ذکر شد، به نظر می‌رسد تا رسیدن به وضع مطلوب و قابل قبول فاصله و شکاف فراوانی وجود دارد؛ از این‌رو تأمل در نتایج تحقیقات در حوزه پیشگیری از جرم و کاربردی‌سازی آن‌ها و بحث و تفسیر موضوعات مرتبط در این راستا از ضروریات غیرقابل‌انکار این پدیده است.

یکی از منابع ارزشمندی که توجه به آن می‌تواند به‌عنوان چراغ راه، مسیر را روشن و رسیدن به اهداف مورد انتظار در پیشگیری از جرم را در کشور محقق نماید، بررسی بیانات مقام معظم رهبری در زمینه پیشگیری از جرم است؛

به‌عنوان نمونه، معظم‌له در سال 1371 در بیانات ارزنده خود به دستگاه قضایی توصیه می‌کنند که با برخورد دقیق با مجرمان و دفاع از مظلوم، از جرائم جلوگیری کنند و در واقع در این بیانات به «پیشگیری کیفری» تأکید می‌شود و به دنبال آن در سخنان ارزنده دیگری به «پیشگیری غیر کیفری» نیز اشاره می‌نماید. طرح این مباحث در دهه‌های گذشته نشان از اهمیت پیشگیری از جرم در نگاه مقام معظم رهبری دارد؛ بنابراین اهتمام ویژه به نکات ارزنده ایشان در این باره نیاز به تحقیقات فراوان‌تری دارد که محقق با به تصویر کشانیدن گوشه‌ای از اندیشه و تفکرات مقام معظم رهبری امیدوار است دریچه‌هایی نو در این مسیر گشوده شود.

دستیابی به اندیشه‌های مقام معظم رهبری در خصوص پیشگیری از جرم به‌عنوان هدف اصلی انجام این تحقیق، راه را برای همگان، بالأخص متولیان پیشگیری از جرم، هموار و مشخص می‌کند تا در برنامه‌ریزی‌های خود از اندیشه‌های معظم‌له الهام گیرند و با اجرایی‌ساختن آن‌ها قدم‌های روبه‌جلو بردارند. همچنین توجه به این اندیشه‌ها، سبب می‌شود از موازی‌کاری‌ها و برنامه‌های که متولیان پیشگیری از جرم را از مسیر اصلی دور می‌نماید، جلوگیری به عمل آید.

لذا به نظر می‌رسد یکی از گام‌های اساسی در این راستا، تحلیل و بررسی فرمایش‌های مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) در زمینه پیشگیری از جرم است که با توجه به مباحث مذکور، مقاله حاضر درصدد پاسخ به این سؤال است که اندیشه و دیدگاه مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) درباره مقوله پیشگیری از جرم چگونه است؟

پیشینه و مبانی نظری

سماواتی پیروز و بیگدلی (1400) در پژوهش خود با عنوان «پیشگیری از جرم در نگاه مقام معظم رهبری» به این نتایج دست یافتند که اقدامات زیادی درباره پیشگیری از جرم انجام شده است ولی تحقق نیافتن همه اهداف پیشگیری از جرم می‌تواند ناشی از عواملی مانند همکاری غیرجدتی قوا در پیشگیری از جرم

به صورت عملی، نامشخص بودن اولویت‌های پیشگیری از جرم، تغییر اولویت‌های پیشگیری در قوه قضائیه، نبود نیروهای متخصص و آموزش‌دیده در زمینه پیشگیری از جرم، امره نبودن مصوبات شورای پیشگیری از جرم، نبود فرمانده واحد برای تعیین اولویت‌ها، مشارکتی و تخصصی نبودن پیشگیری از جرم، نبود چهارچوب صحیحی برای فرهنگ‌سازی در این زمینه، موازی‌کاری برخی از نیروهای سه قوه و نهادهای زیرمجموعه آن‌ها باشد. عشایری و نامیان (1397) در مقاله خود با عنوان «فرا تحلیل عوامل مؤثر بر پیشگیری از وقوع جرم» به این نتیجه رسیدند سرمایه اجتماعی، دین‌داری، عوامل انتظامی، نظارت، عوامل محیطی و رسانه‌های جمعی از عوامل تأثیرگذار بر پیشگیری از وقوع جرم هستند و هر کدام به نوبه خود اثرات متفاوتی دارند. سردارنیا و سالاری شهر-بابکی (1397) در مقاله‌ای با عنوان «واکاوی پیشگیری از جرائم در ایران با تمرکز بر نظریه سیستمی در علوم سیاسی» به این نتیجه رسیدند که تقویت رویکرد ارتباطی - تعاملی و اطلاعاتی بین نظام قضایی و جامعه، نهادهای مدنی، نخبگان و شهروندان، تقویت سازوکارهای نظارتی غیررسمی و مدنی، استفاده جدی از سازوکارهای کنترلی اجتماعی و فرهنگی و ظرفیت‌سازی نهادی جدید در نظام قضایی به همراه اراده و عزم جدی برای پیشگیری از جرم و برقراری حاکمیت قانون از مهم‌ترین این رویکردها می‌باشند. ذوالقدر و علوی‌نژاد (1396) در پژوهشی با عنوان «پیشگیری از جرم از منظر ولایت‌فقیه» به این نتیجه رسیده‌اند که دکتترین ولایت‌فقیه در پیشگیری از جرم شامل اسلام-مداری، عدالت‌محوری و قانون‌محوری است. اهداف ولایت‌فقیه عبارت است از: ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت، دسترسی همگانی به عدالت، نظارت بر حسن جریان امور، علمی کردن پیشگیری از جرم، بهبود فعالیت قضایی، اصلاح نظام قضایی، امنیت (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، قضایی، سیاسی، روانی)، جلب رضایت عمومی، بازاجتماعی کردن مجرمان، ترویج تهذیب و خودکنترلی، حفظ وحدت قوای سه‌گانه. همچنین سیاست‌های پیشگیری از جرم نیز مشتمل است بر توانمندسازی اقشار کم‌بضاعت، استفاده از ظرفیت‌های علمی کشور، افزایش شفافیت در اقتصاد، کاهش اطالاه دادرسی، ترویج فضایل اخلاقی، اصلاح و

بازنگری قوانین، نظارت بر سلامت ارکان قضایی، استفاده از عفو و آزادی‌های مشروط و برخورد قاطع با مجرمان. علی‌وردی‌نیا (1393) در پژوهشی با عنوان «مدیریت پیشگیری از جرم در ایران» ضمن احصای موانع و مشکلات پیش رو در حوزه مورد بحث، به این نتیجه دست یافتند که روند کار و گام‌های مهم برای مدیریت پیشگیری از جرائم در کشور به ترتیب عبارت است از: تشخیص مسئله، تحلیل سیاست، حرکت به سمت تصمیم‌سازی و 4- اجرا و ارزیابی مجدد. جاوید، جمشیدی و بهربر (1388) در تحقیقی با عنوان «بررسی نقش گشت‌های پیشگیرانه پلیس در نقاط جرم‌خیز در کنترل وقوع جرائم» به این نتیجه رسیدند که اگر پلیس تمرکز خود را بر نقاط جرم‌خیز محل‌ها معطوف سازد، جرائم و مشکلات ناشی از آن‌ها کاهش خواهد یافت. ضمناً منطقی به نظر می‌رسد که پلیس برای پیشگیری و مهار روند رو به رشد وقوع جرائم، منابع و امکانات محدود خود را بر چند نقطه‌ای متمرکز کند که بیشترین جرائم در آنجا رخ می‌دهد. محمدنسل (1386) در پژوهش خود با عنوان «فرایند پیشگیری از جرم» نتیجه گرفت که مطابق الگوی علمی و نظری فرایند پیشگیری از جرم یعنی شناسایی مسئله جرم، آسیب‌شناسی علل جرم و... موفقیت در پیشگیری از جرم مستلزم تهیه برنامه‌های منسجم و مدبرانه است که تدوین آن‌ها باید فرایندی مانند اقدامات مرکزی و منسجم، هدف‌گذاری و ارزیابی معین را طی کند.

همان‌گونه که در پژوهش‌های اندک انجام‌شده که از منظر امام خمینی (رحمت‌الله) و امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) انجام شده است، ملاحظه می‌شود، محققان به اهمیت مسئله و الزامات پیشگیری از جرم از دیدگاه ولایت فقیه اشاره‌ای نداشته و از منظرهای دیگری به موضوع نگریسته‌اند، در صورتی که در تحقیق حاضر، محقق با توجه به جنبه‌های کاربردی که از موضوع مدنظر است، علاوه بر برجسته‌نمودن اهمیت پیشگیری از جرم، خصوصاً به آنچه که ضروریات امر برای شروع پیشگیری از وقوع جرم در جامعه است، توجه ویژه‌ای دارد که این موضوع در تحقیقات مشابه مغفول مانده و در واقع تحقیق پیش رو از این حیث دارای نوآوری است.

جرم

جرم، تهدیدی علیه امنیت و اعتماد اجتماعی است (نیازی، کارکنان نصرآبادی و عشایری، 1395) و علل بروز آن‌ها در جامعه انزوای مشارکت مردمی و کناره‌گیری سازوکارهای سنتی پیشگیری از جرم است و به‌طور کلی جامعه به دو صورت «پیشگیری و سرکوبی» از خود در برابر این جرائم واکنش نشان می‌دهد. لزوم اجرایی‌کردن «بند 5 اصل 156» قانون اساسی، افزایش نرخ جرم، کاهش روزانه فضای زندان‌ها و مجازات‌محور بودن محاکم کیفری از جمله مواردی است که هزینه جرم را تا اندازه‌ای با تورم روبرو کرده و صرف مجازات، راهکار مناسبی برای مقابله با جرم نیست و به‌همین دلیل بیشتر صاحب‌نظران، «پیشگیری از جرم» را پیشنهاد می‌کنند. ناکارآمدی روش‌های سرکوبگرانه در کنترل و مهار جرم و بی‌نظمی موجب اتخاذ تدابیر پیشگیرانه به‌جای روش‌های سرکوبگرانه شده است (ابراهیم‌زاده، 1395، ص 21). آن هم تدابیر و اقداماتی که هرکدام اهداف مختلفی را دنبال می‌کنند.

پیشگیری از جرم می‌تواند شامل اقداماتی باشد که مردم نیز در آن شرکت دارند و یا می‌تواند اقداماتی باشد که خود پلیس انجام می‌دهد؛ مانند تحلیل جرم. در پیشگیری از جرم از مثلثی برای نشان‌دادن نحوه عملکرد آن استفاده می‌شود. در مثلث جرم، فرض بر این است که سه عنصر باید قبل از وقوع جرم وجود داشته باشند این عناصر عبارت‌اند از: 1- شخصی باید میل به ارتکاب جرم داشته باشد؛ 2- شخص موردنظر باید توانایی ارتکاب جرم را داشته باشد؛ و 3- باید فرصت وقوع جرم فراهم باشد. به‌دلیل اینکه فرض بر این گذاشته شده است که برای وقوع جرم باید هر سه عنصر وجود داشته باشند فقط یکی از این عناصر، از وقوع جرم پیشگیری خواهد کرد؛ به‌مثل: اگر فردی روزانه 1000 دلار سپرده بانکی داشته باشد و فردی توانایی و فرصت دزدی این سرمایه را داشته ولی میل به ارتکاب جرم را نداشته باشد، این جرم هرگز اتفاق نخواهد افتاد. همین‌طور اگر فردی مایل به سرقت میلیون‌ها دلار از شرکت

تجاری خود باشد و دسترسی به رایانه نیز داشته باشد ولی دانش استفاده از رایانه را نداشته باشد، جرمی مرتکب نخواهد شد (آرینگتون¹، 1390، ص 84).

پیشگیری از جرم

واژه «پیشگیری» در مفهوم متداول آن در معانی «پیش‌دستی‌کردن، پیشی‌گرفتن و به‌جلوی‌چیزی‌شتافتن» و همچنین «آگاه‌کردن، خبر‌چیزی‌را دادن و هشداردادن است» (عمید، 1389، ص 58). اما در جرم‌شناسی پیشگیرانه، پیشگیری در معنی اول آن مورد استفاده واقع می‌شود. برخی از جرم‌شناسان مفهوم مؤسّعی برای تدابیر پیشگیرانه قائل شده‌اند و گروهی دیگر پیشگیری را در مفهومی محدود و مضیق به‌کار می‌برند. هر یک از این دو تعبیر به‌طور مختصر توضیح داده می‌شود.

الف) مفهوم مؤسّعی پیشگیری: مطابق این مفهوم، انجام هر اقدامی که علیه جرم باشد و آن را کاهش دهد، پیشگیری محسوب می‌شود. براساس این برداشت، انواع تدابیر کیفری و غیرکیفری چه مربوط به قبل و چه مربوط به بعد از وقوع جرم، پیشگیری محسوب می‌شوند (نجفی ابرندآبادی، 1383، ص 737).

ب) مفهوم مضیق پیشگیری: در جرم‌شناسی پیشگیرانه، پیشگیری مفهوم مضیقی پیدا کرده است. در این مفهوم، پیشگیری به مجموعه وسایل و ابزارهای اطلاق می‌شود که دولت برای مهار بهتر بزهکاری از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم‌زا و یا از طریق اعمال مدیریت مناسب نسبت به عوامل محیط فیزیکی و محیط اجتماعی موجد فرصت‌های جرم، مورد استفاده قرار می‌دهد (نجفی ابرندآبادی، 1383، ص 740). در خصوص تعریف پیشگیری از جرم اتفاق نظر بین جرم‌شناسان وجود ندارد و تعاریف متعددی از آن ارائه شده است که در اینجا به ذکر دو نمونه اکتفا می‌شود.

ریموند گسن¹، جرم‌شناس فرانسوی، پیشگیری را شامل مجموع تدابیر سیاست جنایی (به‌استثنای تدابیر نظام کیفری) می‌داند که نتیجه آن‌ها کاهش

1- Arrington

امکان وقوع انحراف و بزهکاری از طریق غیرممکن کردن، دشوارتر کردن، یا کاهش احتمال وقوع است (گسن، 1370، ص 133).

همچنین مادهٔ یک قانون پیشگیری از جرم (1394) اشعار می‌دارد: پیشگیری از جرم یعنی پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدام‌های لازم برای از میان بردن یا کاهش جرم و در معنای عام عبارت است از: تمامی اقداماتی که از وقوع بزه جلوگیری می‌کند. به عقیدهٔ شرمن^۱، هر رویدادی که اعمال شود و نتیجهٔ آن نشان دهد که از نرخ بزهکاری کاسته شده، را می‌توان پیشگیرانه قلمداد کرد. بر مبنای این تعریف شرمن، عده‌ای پیشگیری را اعم از پیشگیری کیفری (پیشگیری از جرم از طریق اعمال مجازات‌ها) و پیشگیری غیرکیفری دانسته‌اند. عده‌ای دیگر از جرم‌شناسان (نظیر گسن) با نقد سرکوبی و غیرپیشگیرانه‌دانشتن، آن پیشگیری را به معنایی خاص تعریف می‌کنند: مجموعه اقدامات غیرکیفری که هدف غایی آن منحصراً یا به صورت جزئی محدود کردن دامنهٔ ارتکاب جرم و غیرممکن، دشوار و کمک کردن احتمال وقوع جرم باشد.

انواع پیشگیری از جرم

دیدگاه‌های مختلفی در مورد دسته‌بندی اقدام‌های پیشگیرانه از جرم وجود دارد. برخی از صاحب‌نظران اقدام‌های پیشگیرانه را به دو دسته تقسیم کرده‌اند. نخستین دسته‌بندی پیشگیری از جرم را استانویچ^۲ مطرح کرد. وی بر مبنای گونه‌ای از پیشگیری که از پزشکی اخذ شده، پیشگیری را به پیشگیری اولیه، پیشگیری ثانویه و پیشگیری ثالثیه تقسیم‌بندی کرده است. هدف اصلی پیشگیری اولیه، آگاه‌ساختن محیط و اجتماعات عمومی نسبت به جرم از طریق تمرکز بر کل جمعیت یا بزهکاران بالقوه، یا تمرکز بر موقعیت‌های بالقوه جرم یا اشخاص و اموال آماج جرم است. هدف پیشگیری ثانویه، اقدام یا تمرکز بر اشخاص در معرض خطر خاص بزه‌دیدگی، تمرکز بر آماج تحت خطر بزه‌دیدگی

1- Remond Gesson
2- Sherman
3- Stanwich

یا اماکنی است که در خطر صحنه جرم شدن قرار دارند. هدف پیشگیری ثالثیه، تمرکز بر رخداد جرم باز اصلاح بزه‌دیده و مجرمان است؛ یعنی تمرکز بر محکومان یا بزه‌دیدگان قبلی یا اهداف و صحنه‌های جرائم موجود (اکبلوم، 2001، ص 9-8؛ به نقل از محمدنسل، 1389، ص 319).

دومین گروه از دسته‌بندی اقدام‌های پیشگیرانه شامل دسته‌بندی ساتن¹ (1997) است که مطابق آن رویکردهای پیشگیری از جرم براساس کاهش فرصت‌های جرم یا پیشگیری اجتماعی دسته‌بندی شده‌اند. مشابه همین تقسیم‌بندی تونری و فارینگتون² (1995) راهبردهای پیشگیری از جرم را با عناوین پیشگیری انتظامی، پیشگیری جامعه‌ی، پیشگیری توسعه‌ای و پیشگیری وضعی تقسیم می‌کنند؛ درحالی‌که (باتومس)³ از پیشگیری‌های وضعی، اجتماعی و توسعه‌ای سخن می‌گوید (محمدنسل، 1387، ص 38). محققان دیگری معتقدند انواع پیشگیری از جرم عبارت‌اند از: کوتاه‌مدت، بلندمدت، انفعالی، فعال، کیفری، غیرکیفری، قضایی، انتظامی، وضعی، اجتماعی و ... (بیات، شرافتی‌پور و عبدی، 1387، ص 50). در یک دسته‌بندی دیگر پیشگیری از جرم به پیشگیری وضعی، اجتماعی و کیفری و انتظامی به شرح ذیل تقسیم می‌شود.

پیشگیری وضعی: پیشگیری وضعی «مجموعه تدابیری است که هدف غایی آن‌ها منصرف یا ناتوان ساختن مقطعی بزه‌کاران مصمم، از ارتکاب جرم است و از طریق برهم‌زدن موقعیت جرم صورت می‌گیرد.» (محمدنسل، 1393، ص 121).

پیشگیری اجتماعی: مجموعه اهدافی است برای مهار تأثیر علل جرم، کاهش خطر بزه‌دیدگی، افزایش امنیت عمومی جامعه (و بنابراین بهبود کیفیت زندگی) و تأمین حقوق بشر (محمدنسل، 1393، ص 67).

1- Sutton

2- Tonry & Farrington

3- Bottoms

پیشگیری کیفری: مجموعه تدابیر و اقداماتی است که از طریق اجزای سیستم عدالت کیفری برای حذف یا کاهش خطر وقوع جرم انجام می‌شود (محمدنسل، 1393، ص 170).

پیشگیری انتظامی: مطابق «بند ج» ماده (1) لایحه پیشگیری از جرم، پیشگیری انتظامی از جرم چنین تعریف شده است: «پیشگیری انتظامی از جرم عبارت است از تدابیر و اقدام‌های فرماندهی کل انتظامی و سایر دستگاه‌هایی که به حکم قانون در این زمینه موظف هستند با هدف حمایت از شهروندان آسیب‌پذیر در برابر خطر وقوع جرم از طریق افزایش آگاهی‌های عمومی، ارائه خدمات مشاوره‌ای پیشگیرانه، نظارت بر اماکن عمومی و مناطق جرم‌زا و افزایش هزینه‌های جرم از ارتکاب جرم جلوگیری به عمل آورند.»

روش

روش اجرای این تحقیق، کیفی و از نوع توصیفی - تبیینی است. در این تحقیق به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک تحلیل محتوا با استفاده از نرم‌افزار «مکس کیودا»¹ استفاده شده است. همچنین سطح تحلیل خرد و واحد تحلیل، جمله است. جامعه آماری تحقیق شامل هم سخنانی‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سال 1379 تا 1401 است که به صورت تمام‌شمار مورد بررسی قرار گرفت و بیانات مرتبط با پیشگیری از جرم و شاخص‌های آن دسته‌بندی و تحلیل شد.

داده‌ها با استفاده از روش مذکور جمع‌آوری و پس از مقوله‌بندی با استفاده از نرم‌افزار فوق، داده‌های جمع‌آوری شده با خبرگان به اشتراک گذارده شد تا نظر خود را درباره این مقوله‌بندی و جامع و مانع بودن محورها و مقولات بیان کنند و سپس نظرات آنان نیز اعمال شد. همچنین در این پژوهش، بر معانی و مفاهیم و طبقه‌بندی آن‌ها بر اساس معیارهای اصلی تحقیق و کلیت متن تأکید گردید؛ به گونه‌ای که تحلیل محتوای کیفی را می‌توان روش تحقیقی برای

تفسیر ذهنی محتوایی داده‌های متنی از طریق فرایندهای نظام کدبندی و تم-سازی با طراحی الگوی شناخته‌شده دانست. در جدول (1) نمونه کدگذاری فرمایش‌های مقام معظم رهبری ارائه شده است.

یافته‌های تحقیق

در ادامه، براساس نظرات مقام معظم رهبری دربارهٔ پیشگیری از جرم، شانزده شاخص پیشنهادی در خصوص الزامات و هفت شاخص پیشنهادی در خصوص اهمیت و ضرورت پیشگیری از جرم ارائه شده است. شاخص‌های موردنظر در قالب جدول (1) و نمودار (1) و در جدول (2) نیز متولیان پیشگیری از وقوع جرم که توسط مقام معظم رهبری در بیانات خود مورد خطاب قرار داده‌اند، آورده شده است. همان‌گونه که از بیانات و یافته‌ها پیداست، معظم‌له به مسئلهٔ اجرای عدالت با توجه به شرایط موجود در زمان خود و تشکیل نهادهای قضایی و انقلابی و مانند آن‌ها، تأکید فراوان دارد و اجرای آن و احقاق حق را در جامعه از موجبات پیشگیری از جرم معرفی می‌کنند که از نوعی بازدارندگی (پیشگیری کیفری) سخن به میان می‌آورد؛ به بیان دیگر این پیام را به مستعدان انجام بزه انتقال می‌دهد که در صورت انجام جرم، نهادی وجود دارد که حق مظلوم را خواهد گرفت (امام خامنه‌ای، 1371). در همین راستا مقام معظم رهبری ^{مدظله‌العالی} احقاق حق و اجرای دقیق عدالت را در جامعه موجب پیشگیری از وقوع جرم و برافروخته‌شدن نور امید در دل آحاد مردم دانسته و تبیین می‌نمایند، اجرای عدالت به هر قیمت، یک آرزوی عملی و در دسترس ماست و دستگاه عظیم عدالت اسلامی که مظهر آن قوه قضائیه است، باید با ظالم در هر مرتبه و درجه‌ای که هست برخورد کند تا کسانی که در جامعه به آن‌ها ظلمی واقع شده است، قوه قضائیه را به معنای حقیقی کلمه ملجأ و پناهگاه خود بدانند و ادامه می‌دهند: «پیشگیری از جرم شاید در قانون اساسی هم به این معنا نباشد که دستگاه قضایی باید ابزاری به وجود آورد - یا یک دستگاه فرعی به وجود آورد - که برود جلوی جرم را بگیرد. معلوم نیست به این معنا باشد. البته تفسیرش با افراد خاص و دستگاه خاصی است. انسان این‌گونه

تصور می‌کند. لکن پیشگیری از جرم، به همان اجرای عدالت است. «وَأَلَكُمُ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» (بقره، 179) «اگر قصاص کردید، قتل واقع نمی‌شود. اگر اجرای عدالت به شکل دقیق انجام گرفت، ظلم در جامعه اتفاق نمی‌افتد. اگر مجرم - کما هو حقه - تعقیب شد و مُرّ حق و عدل درباره او جاری شد، کسی به جرم گرایش پیدا نمی‌کند. این، یک امر قهری است. بسط عدالت همین است. پیشگیری از جرم هم همین است. این‌ها اهداف و آرزوها و غایات قوه قضائیه است و این غایات، با همین کار قضایی که شما انجام می‌دهید، تحقق پیدا می‌کند و چیز دیگری لازم ندارد.» و نیز در فراز دیگری می‌فرمایند: «پیشگیری از جرم، تأمین عدالت، تأمین امنیت. این‌ها قلم‌های بسیار درشتی است که در نظام اسلامی جزو سرفصل‌های مهم اداره مطلوب کشور به حساب می‌آید. قوه قضائیه می‌تواند مظهر عدالت در نظام اسلامی باشد. قوه قضائیه، با صلابت، با اقتدار و با تصمیم‌گیری درست و بهنگام می‌تواند جلو پیدایش و رشد جرائم و توسعه خلاف در دستگاه‌های مختلف را سد کند؛ از ظلم به مظلومان و مستضعفان جلوگیری کند؛ از قدرت‌نمایی کسانی که به زر و زور مسلح‌اند، جلوگیری کند.» (امام خامنه‌ای، 1379).

همچنین معظم‌له در بیانات خود بر اساس قانون اساسی، پیشگیری از جرم را از وظایف مهم قوه قضائیه دانسته و آن را مسئله‌ای فراقوه‌ای می‌خواند؛ در این زمینه در سال 79 در بیاناتی ارزنده می‌فرمایند: «اداره مطلوب کشور و ایستادگی در مقابل قدرت‌نمایی صاحبان پول و قدرت و جلوگیری از ظلم به مظلومین و تضييع حقوق عمومی مردم، تنها با اقتدار، هوشمندی و تصمیم‌گیری بهنگام دستگاه قضایی در اجرای وظایف نظارت، پیشگیری از جرم و تأمین عدالت و امنیت، ممکن است.» (امام خامنه‌ای، 1379). همچنین در سال 87 می‌فرمایند: «پیشگیری از وقوع مفسده هم به عهده قوه قضائیه است. به قانون اساسی مراجعه کنید، ملاحظه کنید، یکی از وظایف قوه قضائیه در قانون اساسی همین پیشگیری است. خوب، پیشگیری ابزارهای لازم خودش را دارد، دستگاه‌های متناسب خودش را دارد. پیشگیری با استفاده از ضابطین قضائی هم احیاناً خواهد بود؛ از جمله دستگاه‌های امنیتی، از جمله دستگاه‌های

اطلاعاتی از همه آنها باید در پیشگیری استفاده شود.» (امام خامنه‌ای، 1387) و نیز در بیاناتی دیگر در سال 93 می‌فرمایند: «پیشگیری از جرم یک موضوع فراقوه‌ای است؛ بنابراین قوه قضائیه برای پیشگیری از جرم باید ارتباط خود را با دستگاه‌های مرتبط با این موضوع، مستحکم و نقاط اشتراک با آنها را تقویت کند.» (امام خامنه‌ای، 1393). و همچنین در سال‌های 1395، 1399 و 1401 به این مباحث به‌طور مکرر اشاره می‌نمایند.

در مجموع دیدگاه مقام معظم رهبری برای حل مسئله پیشگیری از جرم در جامعه، داشتن نگاه علمی به پیشگیری از جرم است با این توضیح که معظم له برخلاف برخوردهای سطحی، برخوردی عمیق و ریشه‌ای با جرم را مدنظر داشته و لازمه آن را شناسایی ریشه‌های بروز جرائم می‌داند و کمک‌گرفتن از سایر علوم را برای پیشگیری از جرم مورد تأکید قرار می‌دهند. موضوعی که بیشتر جرم‌شناسان و جامعه‌شناسان بر آن اتفاق نظر دارند. در همین راستا در سال 98 مقام معظم رهبری طی بیانات ارزنده‌ای می‌فرمایند: «مسئله پیشگیری خیلی مهم است. خب بله یک بخشی از قوه قضائیه را معین می‌کنیم برای پیشگیری، خوب است، لازم است، لکن پیشگیری یک کار بسیار وسیعی است؛ باید جرم را بشناسید، علل جرم را بشناسید، عواملی که جرم را ایجاد می‌کنند بشناسید، کارهایی را که می‌تواند از وقوع جرم جلوگیری کند بشناسید؛ یک فصل عظیمی از کار در اینجا وجود دارد.» (امام خامنه‌ای، 1398) و در سال 99 در همین زمینه اشاره می‌فرمایند: «در مورد پیشگیری آنچه حائز اهمیت است این است که ما بسترهای وقوع جرم و تولید جرم را درست بشناسیم. اگر این بسترها شناخته شدند، دانسته شدند، آن وقت شما راحت با آشنایی، با بصیرت می‌توانید با وقوع جرم مقابله کنید که اصلاً جرم واقع نشود و ادامه می‌دهند در مسائل گوناگون از جمله پیشگیری از وقوع جرم و تعاریف حقوق عامه، دانش صرفاً قضایی مشکل‌گشا نیست و باید از نخبگان حوزه و دانشگاه در علوم مختلف کمک گرفت و اگر بسترهای شکل‌گیری و وقوع جرم به‌درستی شناخته شود، پیشگیری علمی از وقوع جرم و در نتیجه کاهش فراوان هزینه‌های مقابله

با جرم محقق خواهد شد که این کار نیازمند همراهی همه قوا به خصوص قوه مجریه است.» (امام خامنه‌ای، 1399).

جدول (1). الزامات، اهمیت و ضرورت پیشگیری از جرم از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

ابعاد	مؤلفه‌ها	متن فرمایش‌های مقام معظم رهبری	منبع
الزامات	علمی‌بودن پیشگیری از جرم	پیشگیری از جرم، یک موضوع کاملاً علمی، نیز است و بر همین اساس باید برای شناسایی عوامل جرم و آسیب‌های ناشی از آن با صاحب‌نظران و کارشناسان این موضوع مشورت و همکاری شود.	دیدار رئیس و مسئولان قوة قضائیه با رهبر انقلاب 93/4/1
	ریشه‌یابی علل وقوع جرم	پیشگیری بسیار مهم است. در مورد پیشگیری آنچه حائز اهمیت است این است که ما بسترهای وقوع جرم و تولید جرم را درست بشناسیم. اگر این بسترها شناخته شدند (بیانات در ارتباط تصویری با همایش سراسری قوه قضائیه - 99/4/7).	
	داشتن علم و تجربه	ایشان همچنین در خصوص موضوع پیشگیری از جرم خاطرنشان کردند: این موضوع بسیار مهم و فراقوه‌ای است که نیازمند اندیشه، علم و تجربه است.	دیدار رئیس و مسئولان قوة قضائیه با رهبر انقلاب 95/4/2
	تلاش سازمان‌یافته	انتظارات رهبر از دستگاه قضا باید تلاشی سازمان‌یافته در زمینه پیشگیری از جرم صورت پذیرد، چراکه در غیر این صورت، جرائم، مدام افزایش و گسترش می‌یابند	انتظارات رهبر انقلاب از قوة قضائیه 94/4/8
	داشتن صلابت، اقتدار،	قوة قضائیه، با صلابت، با اقتدار و با تصمیم‌گیری درست و بهنگام می‌تواند جلو پیدایش و رشد جرائم و توسعه خلاف در دستگاه‌های مختلف را سد کند؛ از ظلم به مظلومان و مستضعفان جلوگیری کند؛ از قدرت‌نمایی کسانی که به زر و زور مسلح‌اند، جلوگیری کند... و با جرم به هر شکلی مقابله گردد.	خانواده‌های شهدای هفتم تیر 1379/4/7
	همدلی، هم‌زبانی و هم‌نیتی	می‌شود پیشگیری کرد، می‌شود علاج کرد؛ هم پیشگیری می‌شود کرد بسیاری از این چیزها را - که عمدتاً هم پیشگیری است ... می‌شود پیشگیری کرد، می‌شود هم علاج کرد. اگر ما	فعالان محیط‌زیست، منابع طبیعی و فضای سبز 93/12/17

ابعاد	مؤلفه‌ها	متن فرمایش‌های مقام معظم رهبری	منبع
		حقیقتاً با هم همدل، هم‌زبان، هم‌نیت نیروهایمان را روی هم بگذاریم - همهٔ کسانی که اطراف این قضیه هستند.	
شناسایی راهکارهای پیشگیری از جرم		پیشگیری از وقوع جرم؛ مسئلهٔ پیشگیری خیلی مهم است... لکن پیشگیری یک کار بسیار وسیعی است؛ باید جرم را بشناسید، علل جرم را بشناسید، عواملی که جرم را ایجاد می‌کند بشناسید، کارهایی را که می‌تواند از وقوع جرم جلوگیری کند بشناسید.	بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوهٔ قضائیه 98/4/5
نظارت و مراقبت دستگاهها		... وقتی دستگاه‌ها نظارت و مراقبت خود را دقیق کنند، جلو فساد گرفته خواهد شد؛ این می‌شود پیشگیری. در بخش قضایی، برخورد با مواردی است که از این پیشگیری عبور کرده‌اند و جرم اتفاق افتاده است.	بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی 82/2/22
نظارت افراد با ایمان و جهادگر		دستگاه‌های نظارتی و دولتی باید با قاطعیت و حساسیت، از تشکیل نطفهٔ فساد پیشگیری و با رشد آن مبارزه کنند. این مبارزه نیازمند انسان‌هایی باایمان و جهادگر و منیع‌الطابع با دستانی پاک و دل‌هایی نورانی است. این مبارزه بخش اثرگذاری است از تلاش همه‌جانبه‌ای که نظام جمهوری اسلامی باید در راه استقرار عدالت به کار برد.	بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران - 97/11/22
بهره‌مندی از زیرساخت‌ها	بهره‌مندی از زیرساخت‌ها	بهره‌مندی از زیرساخت‌های فراهم‌شده در دهه‌های گذشته، استفاده از تجارب دورهٔ نخست	
تعامل و همکاری قوای سه‌گانه	تعامل و همکاری قوای سه‌گانه	مسئولیت، تعامل و همکاری قوای سه‌گانه، اهتمام به تحقق سیاست‌های کلی و رویکردهای اعلام‌شدهٔ نظام در امور قضائی به‌ویژه در ایجاد	
استفاده از تجارب گذشته	استفاده از تجارب گذشته	سازوکار مناسب برای دسترسی آسان همگان به عدالت، کوتاه کردن مسیر دادرسی، اصلاح قوانین و تهیهٔ لوایح موردنیاز قوه، تأمین سلامت ارکان قوه با اعمال نظارت مناسب، مبارزهٔ اساسی با فساد و از همه مهم‌تر ایجاد امنیت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم با معاضدت دستگاه‌های مسئول، در پرتو اغتنام از فرصت‌های پُرشتاب، خواهد توانست توقع شکوفایی و جهش در قوهٔ	بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی 82/2/22
استفاده از فرصت‌ها	استفاده از فرصت‌ها		

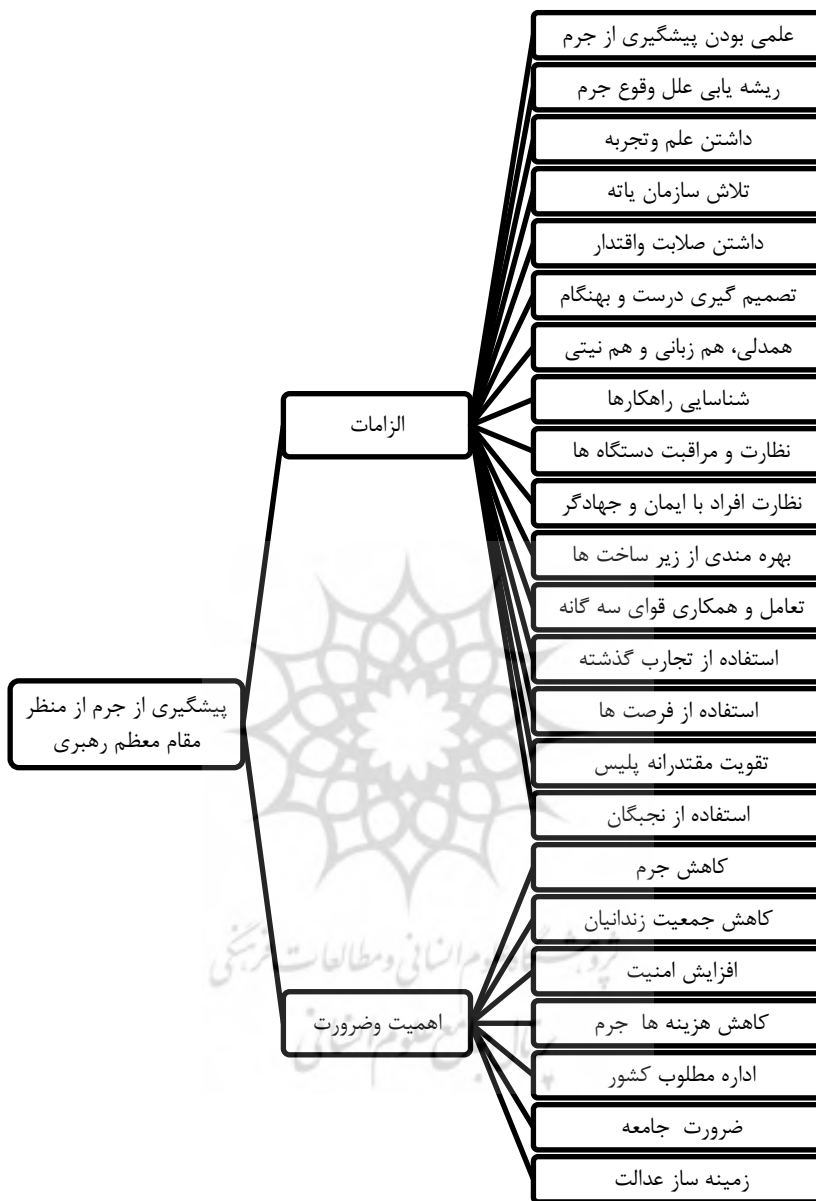
ابعاد	مؤلفه‌ها	متن فرمایش‌های مقام معظم رهبری	منبع
		قضائیه و تحقق اصول مربوط در قانون اساسی را برآورده سازد.	
	تقویت مقتدرانه حضور پلیس در جامعه	ایشان پیشگیری از جرم را یکی از ضرورت‌های جامعه و وظیفه‌ی دستگاه‌های مختلف برشمردند و افزودند: وظیفه‌ی نیروی انتظامی برای پیشگیری از جرم، حضور مقتدرانه در همه‌ی نقاط است که این مسئله باید تقویت شود.	برگزاری مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی با حضور فرمانده کل قوا 83/7/15
	استفاده از نخبگان مسلط به امور روان‌شناسی و اقتصادی	در همین زمینه پیشگیری از جرم؛ خب زمینه‌های جرم بعضاً روان‌شناختی است، بعضاً اقتصادی است، این را کسی که صرفاً دانش قضائی دارد مشکل بتواند بشناسد تا بتواند حل کند؛ در این [مورد] شما طبعاً احتیاج دارید به افرادی که در زمینه روانشناسی جمعی، روان‌شناسی فردی دارای دانش باشند، [دارای] آگاهی باشند یا در زمینه مسائل اقتصادی درست بدانند که چه چیزی بستر وقوع چه حادثه‌ای و چه مشکلی یا چه راه‌حلی است؛ اگر چنانچه از نخبگان حوزه و دانشگاه در دانش‌های دیگر استفاده نشود، طبعاً قوه قضائیه نخواهد توانست کار را آن‌چنان که باید و شاید دنبال کند.	سخنرانی رهبر انقلاب در ارتباط تصویری با همایش سراسری قوه قضائیه - 79/4/7
	کاهش جرم	مسئله افزایش تعداد زندانیان از زوایای مختلف مالی، خانوادگی، اخلاقی و اجتماعی هزینه‌ساز است و باید با تمرکز بر راه‌حل‌های مختلف، برای علاج آن فکری جدی کرد.	دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 94/4/8
	کاهش جمعیت زندانیان	ترویج فرهنگ صلح و سازش در جامعه و آسیب‌شناسی و تقویت شوراهای حل اختلاف در افزایش نیافتن تعداد زندانیان، مؤثر است.	
اهمیت و وضوت	افزایش امنیت	... که تقدم پیشگیری بر برخورد، جامعه‌محوری، گسترش و فراگیری امنیت، سرعت، دقت و صحت عمل، جهت‌گیری علمی و تخصصی، مشارکت و نظارت عمومی و مدرن‌سازی از جمله این اصول است.	برگزاری مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی با حضور فرمانده کل قوا 83/7/15
	کاهش هزینه‌های جرم	در مورد پیشگیری آنچه حائز اهمیت است این است که ما بسترهای وقوع جرم و تولید جرم را درست بشناسیم. اگر این بسترها شناخته شدند،	بیانات در ارتباط تصویری با همایش سراسری قوه قضائیه 99/4/7

ابعاد	مؤلفه‌ها	متن فرمایش‌های مقام معظم رهبری	منبع
		دانسته شدند آن‌وقت شما راحت با آشنایی، با بصیرت می‌توانید با وقوع جرم مقابله کنید که اصلاً جرم واقع نشود. ما اگر توانستیم پیشگیری را به معنای واقعی کلمه راه بیندازیم هزینه مقابله با جرم به‌شدت کاهش خواهد یافت.	
اداره مطلوب کشور	اداره مطلوب کشور و ایستادگی در مقابل قدرت‌نمایی صاحبان پول و قدرت و جلوگیری از ظلم به مظلومین و تضییع حقوق عمومی مردم، تنها با اقتدار، هوشمندی و تصمیم‌گیری بهنگام دستگاه قضایی در اجرای وظایف نظارت، پیشگیری از جرم و تأمین عدالت و امنیت، ممکن است.	خبر دیدار مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 79/4/7	
ضرورت جامعه	ایشان پیشگیری از جرم را یکی از ضرورت‌های جامعه و وظیفه دستگاه‌های مختلف برشمردند و افزودند: وظیفه نیروی انتظامی برای پیشگیری از جرم، حضور مقتدرانه در همه نقاط است که این مسئله باید تقویت شود.	برگزاری مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی با حضور فرمانده کل قوا 83/7/15	
زمینه‌ساز عدالت	دستگاه‌های نظارتی و دولتی باید با قاطعیت و حساسیت، از تشکیل نطفه فساد پیشگیری و با رشد آن مبارزه کنند. این مبارزه نیازمند انسان‌هایی باایمان و جهادگر و منیع‌الطبع با دستانی پاک و دل‌هایی نورانی است. این مبارزه بخش اثرگذاری است از تلاش همه‌جانبه‌ای که نظام جمهوری اسلامی باید در راه استقرار عدالت به‌کار برد.	(بیانیه گام دوم انقلاب)	

جدول (2). متولیان پیشگیری از جرم از دیدگاه مقام معظم رهبری مدظله العالی

خبر دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 94/4/7	امام خامنه‌ای «پیشگیری از جرم» را از دیگر مسائل حساس و مهم قوه قضائیه برشمردند. ایشان افزودند: البته دستگاه‌های دیگر هم باید در این زمینه فعال باشند	قوه قضائیه و سایر دستگاه‌ها
دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 1401/4/7	ایشان پیشگیری از جرم را از دیگر مصادیق مأموریت‌های مهم قوه قضائیه برشمردند و گفتند: به‌عنوان نمونه باید با عمل به تکلیف قانونی در زمینه تعیین مالکیت... ...مسئله پیشگیری از جرم که یکی از وظائف قوه قضائیه است در قانون اساسی هم آمده، این بایستی جدی گرفته بشود، هیچ اهمالی روا داشته نشود...	قوه قضائیه
بیانات در دیدار مسئولان قضائی کشور 87/4/5	پیشگیری از وقوع مفسده هم به عهده قوه قضائیه است. به قانون اساسی مراجعه کنید، ملاحظه کنید، یکی از وظائف قوه قضائیه در قانون اساسی همین پیشگیری است.	دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی
انتصاب مجدد آیت‌الله آملی لاریجانی به ریاست قوه قضائیه 93/5/23	انتظار این‌جانب، اولاً: اهتمام جدی به مأموریت‌های اساسی دستگاه قضا در قانون اساسی است؛ یعنی گسترش عدالت... و پیشگیری از وقوع جرم و نیز مبارزه قاطع با فساد.	قوه قضائیه
گزیده بیانات ۲۰ مطالبه از قوه قضائیه 98/4/5	...ایشان در ادامه با اشاره به وظایف گسترده قوه قضائیه در قانون اساسی و جایگاه بسیار مهم این قوه افزودند: «احیای حقوق عامه که گستره وسیعی از اقتصاد و امنیت تا عرصه بین‌المللی را در برمی‌گیرد.	قوه قضائیه
سخنرانی رهبر انقلاب در ارتباط تصویری با همایش سراسری قوه قضائیه 99/4/7 -	وقتی که بتوانیم پیشگیری را راه بیندازیم اصلاً از لحاظ مواجهه با جرم و مجرم هزینه‌ی کشور و هزینه قوه قضائیه به شدت کاهش پیدا می‌کند؛ البته این محتاج همراهی همه قوا است، به‌خصوص قوه مجریه باید در این زمینه با قوه قضائیه همراهی کند.	قوه مجریه (همکار)
دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 93/4/1	پیشگیری از جرم یک موضوع فراقوه‌ای است؛ بنابراین قوه قضائیه برای پیشگیری از جرم باید ارتباط خود را با دستگاه‌های مرتبط با این موضوع، مستحکم و نقاط اشتراک با آن‌ها را تقویت کند.	فراقوه‌ای بودن

مجریان

نمودار (1) شاخص الزامات، اهمیت و ضرورت پیشگیری از جرم از دیدگاه مقام معظم رهبری
مدظله العالی

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سؤال بود که شاخص‌های پیشگیری از جرم از دیدگاه مقام معظم رهبری کدام‌اند؟ چنانچه ذکر شد، بیانات معظم‌له در قالب دو عنوان کلی «الزامات و اهمیت و ضرورت پیشگیری از جرم» دسته‌بندی گردید. در خصوص الزامات پیشگیری از جرم شانزده شاخص پیشنهادی از جمله «علمی‌بودن پیشگیری از جرم، ریشه‌یابی علل وقوع جرم، داشتن علم و تجربه، تلاش سازمان‌یافته، داشتن صلابت و اقتدار، تصمیم‌گیری درست و بهنگام، همدلی - هم‌زبانی و هم‌نیتی، شناسایی راهکارها، نظارت و مراقبت دستگاه‌ها، نظارت افراد با ایمان و جهادگر، بهره‌مندی از زیرساخت‌ها، تعامل و همکاری قوای سه‌گانه، استفاده از تجارب گذشته، استفاده از فرصت‌ها، تقویت مقتدرانه حضور پلیس در جامعه، استفاده از نخبگان مسلط به امور روان‌شناسی و اقتصادی» و درخصوص اهمیت و ضرورت پیشگیری از جرم هفت شاخص از جمله «کاهش جرم، کاهش جمعیت زندانیان، افزایش امنیت، کاهش هزینه‌های جرم، اداره مطلوب کشور، ضرورت جامعه و زمینه‌ساز عدالت» مطابق جدول (1) ارائه شده است. همچنین همان‌گونه که از جدول (2) که برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در خصوص مجریان پیشگیری از جرم است، برمی‌آید معظم‌له پیشگیری از جرم را از مسائل مهم و حساس و بر اساس قانون از وظایف قوه قضائیه دانسته که سایر قوا و سایر دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی را ملزم به همکاری با قوه قضائیه می‌داند و تأکید به جدی بودن قوه قضائیه در این وظیفه دارد و با قید واژه «باید» این دستگاه را مکلف می‌نماید که ارتباط خود را با دستگاه‌های متولی پیشگیری از جرم تقویت کند؛ لذا علاوه بر اینکه مقام معظم رهبری به اهمیت و ضرورت پیشگیری از جرم در بیانات خود اشاره می‌نمایند، به الزامات موردنیاز ایجاد سازوکار و بسترهای پیشگیری از جرم توجه داشته و در این رهگذر به متولیان پیشگیری از جرم بالأخص قوه قضائیه این وظیفه قانونی را تأکید و با فراقوه‌ای خواندن این مسئله خواستار همکاری دیگر قوا در این زمینه است.

در تحقیقات سردارنیا و سالاری شهربابکی (1397) تقویت رویکرد ارتباطی - تعاملی و اطلاعاتی، نهادهای مدنی، نخبگان و شهروندان، تقویت سازوکارهای نظارتی غیررسمی و مدنی و... به‌عنوان مهم‌ترین رویکردهای پیشگیرانه در واکاوی موضوع پیشگیری از جرم مورد شناسایی قرار گرفتند. با استخراج نکات کلیدی در بیانات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) مبنی بر تأکید ایشان به تعامل میان قوای سه‌گانه و مسئله نظارت در این راستا، انطباق این پژوهش با تحقیق آن‌ها مشخص می‌شود. و نیز با یافته‌های عشایری و نامیان (1397) منطبق است که به مسئله نظارت در یافته‌های خود تأکید می‌کنند و نیز با پژوهش جاوید و همکاران (1388) که تمرکز و توجه پلیس بر نقاط جرم‌خیز را عامل مهم برای پیشگیری از جرم دانسته و محمدنسل (1386) با تأکید وی بر هدف‌گذاری و ارزیابی به‌عنوان فرایندهای موضوع پیشگیری منطبق است. همچنین سماواتی پیروز و بیگدلی (1400) عواملی مانند همکاری غیرجدا قوا در پیشگیری از جرم به‌صورت عملی، موازی‌کاری برخی از نیروهای سه‌قوه و نهادهای زیرمجموعه آن‌ها و... را از عوامل مرتبط با تحقق نیافتن همه‌اهداف پیشگیری از جرم برشمردند؛ مسئله‌ای که در بیانات مقام معظم رهبری در تحقیق حاضر و در قالب تعامل و همکاری قوا و فراقوه‌ای دانستن آن مورد تأکید مکرر معظم‌له قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش که در آن مقام معظم رهبری به‌عنوان شاخص‌های پیشگیری از جرم به عدالت و احقاق حق و نظارت بر اجرای آن و برخورد علمی با پیشگیری از جرم تأکید فراوان دارند، با تحقیقات ذوالقدر و علوی‌نژاد (1396) که در تبیین دکترین ولایت‌فقیه در پیشگیری از جرم به مسئله اسلام‌مداری، عدالت‌محوری و قانون‌محوری اشاره می‌کنند و دسترسی همگانی به عدالت، نظارت بر حسن جریان امور، علمی کردن پیشگیری از جرم را از اهداف ولایت‌فقیه در پیشگیری از جرم می‌دانند و همچنین با تحقیقات علیوردی‌نیا (1393) که روند کار و گام‌های مهم برای مدیریت پیشگیری از جرائم در کشور را تشخیص مسئله، تحلیل سیاست، حرکت به سمت تصمیم‌سازی و اجرا و ارزیابی مجدد بیان می‌نمایند، همسو و منطبق است.

پیشنهادها

از آنجاکه محور اصلی این مقاله دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص پیشگیری از جرم است، پیشنهادهای کاربردی در راستای اجرایی شدن فرمایش‌های ایشان استخراج شده است که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود:

1- ایجاد گردهمایی‌های فصلی جرم‌شناسان، جامعه‌شناسان، کارشناسان، نخبگان و سازمان‌های مردم‌نهاد برای ارائه راهکارهای مناسب پیشگیری از وقوع جرم به‌منظور انتقال و استفاده از آخرین دستاوردهای علمی - پژوهشی و نیز طرح یافته‌ها در شورای‌های پیشگیری از جرم در مرکز و استان‌ها برای عملیاتی‌نمودن آن‌ها در قالب تعامل و تبادل افکار و اندیشه‌های پیشگیرانه؛

2- اهتمام ویژه سازمان‌های دخیل در امر پیشگیری از جرم در قالب سرمایه‌گذاری و تربیت و پرورش نیروی انسانی جهت عملی‌ساختن وظایف مربوط به پیشگیری از جرم در سازمان و نظارت دقیق بر اجرایی‌شدن وظایف و نتایج؛

3- در راستای کاهش میزان جرائم، هزینه‌های آن‌ها، افزایش امنیت و... اولویت-دادن به از بین بردن بسترهای علل وقوع جرائم که نیازمند همکاری، هم‌افزایی و همدلی همه سازمان‌ها است؛

4- استفاده پلیس از ظرفیت سازمان‌های دخیل در پیشگیری از جرم برای این امر در راستای پرداختن به وظایف محوله خود و در قالب پیشگیری انتظامی.

سپاسگزاری

در پایان، محقق بر خود لازم می‌داند از همه عزیزانی که در راستای غنی‌تر شدن این پژوهش همکاری و مساعدت نمودند، صمیمانه تشکر کند.

- ابراهیم‌زاده، علی. (1395). تبیین برنامه‌ریزی مؤثر در مدیریت پیشگیری از جرم. فصلنامه دانش انتظامی ایلام، 5(17)، 27-39. قابل بازیابی از: http://ilam.jrl.police.ir/article_14211_6425e20dec326938c511585263b756ce.pdf
- آرینگتون، ریچارد. آل. (1390). پیشگیری از جرم راهنمای عملی مأموران پلیس. مترجم: عفت ملک، تهران: مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.
- بیات، بهرام؛ شرافتی‌پور، جعفر و عبدی، نرگس. (1387). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع‌محور. تهران: معاونت اجتماعی نیروی انتظامی، اداره کل مطالعات اجتماعی.
- جاوید، مهدی؛ جمشیدی، مسلم و بهربر، سروش. (1388). بررسی نقش گشت‌های پیشگیرانه پلیس در نقاط جرم‌خیز در کنترل وقوع جرائم. فصلنامه علمی - پژوهشی انتظام اجتماعی، 1(4)، 27-44. قابل بازیابی از: <http://ensani.ir/fa/article/260660/>
- خامنه‌ای، سید علی. (1371). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 71/10/23. قابل بازیابی از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2649>
- خامنه‌ای، سید علی. (1379). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 79/4/7. قابل بازیابی از: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=906>
- خامنه‌ای، سید علی. (1382). بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی با رهبر انقلاب در دانشگاه شهید بهشتی 82/2/22. قابل بازیابی از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3176>
- خامنه‌ای، سید علی. (1383). بیانات در برگزاری مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی 83/7/15. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1197>

— خامنه‌ای، سید علی. (1387). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 87/4/5. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3487>

— خامنه‌ای، سید علی. (1393). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 93/4/1. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=26754>

— خامنه‌ای، سید علی. (1393). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 93/4/1. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=26754>

— خامنه‌ای، سید علی. (1393). بیانات در انتصاب مجدد آیت‌الله آملی لاریجانی به ریاست قوه قضائیه 93/5/23. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=27195>

— خامنه‌ای، سید علی. (1393). دیدار فعالان محیط‌زیست، منابع طبیعی و فضای سبز با رهبر انقلاب در تاریخ 93/12/17. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=29121>

— خامنه‌ای، سید علی. (1394). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 94/4/7. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=30111>

— خامنه‌ای، سید علی. (1394). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 94/4/8. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30120>

— خامنه‌ای، سید علی. (1395). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 95/4/2. قابل بازیابی از:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=33645>

- خامنه‌ای، سید علی. (1397). بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران 97/11/22. قابل بازیابی از:
<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>
- خامنه‌ای، سید علی. (1398). بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه 98/4/5. قابل بازیابی از:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42925>
- خامنه‌ای، سید علی. (1399). ارتباط تصویری با همایش سراسری قوه قضائیه 1399/4/7. قابل بازیابی از:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=45966>
- خامنه‌ای، سید علی. (1401). دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه با رهبر انقلاب 1401/4/7. قابل بازیابی از:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=50539>
- ذوالقدر، محمدباقر و علوی‌نژاد، عباس. (1396). پیشگیری از جرم از منظر ولایت‌فقیه. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، 1(3)، 7-28. قابل بازیابی از:
https://journals.sndu.ac.ir/article_50.html?lang=en
- سردارنیا، خلیل ... و سالاری شهربابکی، میرزا مهدی. (1397). واکاوی پیشگیری از جرائم در ایران با تمرکز بر نظریه سیستمی در علوم سیاسی، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، 7(27)، 43-73. قابل بازیابی از:
https://jclr.atu.ac.ir/article_9995_750f6b64a64e7d2e1d71e5706c804679.pdf
- سماواتی پیروز، امیر و بیگدلی، حسن. (1400). پیشگیری از جرم در نگاه مقام معظم رهبری. فصلنامه رهیافت پیشگیری از جرم، 4(1)، 13-36. قابل بازیابی از:
http://www.jcpa.ir/article_246595.html

— عشایری، طاهّا و نامیان، فاطمه. (1397). فراتحلیل عوامل مؤثر بر پیشگیری از وقوع جرم. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، 14(1)، 34-54. قابل بازیابی از:

<https://www.sid.ir/paper/523545/fa>

— علی‌وردی‌نیا، اکبر. (1393). مدیریت پیشگیری از جرم در ایران. سیاست‌های راهبردی و کلان، 2(8)، 37-58. قابل بازیابی از:

https://www.jmsp.ir/article_7769.html

— عمید، حسن. (1389). فرهنگ فارسی عمید، تصحیح فرهاد قربان‌زاده، تهران: نشر اشجع.

— گسن، ریموند. (1370). جرم‌شناسی کاربردی. مترجم مهدی کی‌نیا، چاپ اول، تهران، ناشر: مترجم.

— محمدنسل، غلامرضا. (1387). پلیس و پیشگیری از جرم، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.

— محمدنسل، غلامرضا. (1389). فرایند پیشگیری از جرم. فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، 40(1)، 317-334. قابل بازیابی از:

https://jqlq.ut.ac.ir/article_20861.html

— محمدنسل، غلامرضا. (1393). کلیات پیشگیری از جرم. تهران: نشر میزان.

— نجفی ابرنآبادی، علی‌حسین. (1383). مباحثی در علوم جنایی؛ تقریرات درس جرم‌شناسی مقاطع دکتری و کارشناسی ارشد، مجموعه دوجلدی به کوشش شهرام ابراهیمی.

— نیازی، محسن؛ کارکنان نصرآبادی، محمد و عشایری، طاهّا. (1395). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: نشر سخنوران.

- Ekblom, Paul (2000), Future Crime Prevention – a ‘mindset kit’ for the seriously foresighted, Policing and Reducing Crime Unit; Home Office, London, U.K. Retrieved from:
www.crimereduction.gov.uk
- Kvale, S. (1996). Interviews: An Introduction to qualitative research interviewing, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sutton, A. (1997). Crime Prevention: The policy Dilemma, Sydney, Federation Press.

